

6. Ульрих П. Критика экономизма. / экономического пространства / В.В. Чекмарев // П.Ульрих – М.: Вузовская книга, 2004. – 120 с. Экономическая теория в XXI веке – 2(9):
7. Хайдеггер М. Время и бытие. / Глобальное и национальное в экономике. – В 2-х М.Хайдеггер – М.: Республика, 1993. – 447 с. т. – Т. 1. – М.: Экономистъ, 2004. – С. 20-30.
8. Чекмарев В.В. Экономический аспектиум глобального в концепции общего

Аннотация. В статье исследуется проблема «экономического пространства» как детерминанта объективных процессов и явлений, которые происходят в реальной действительности; показана его обусловленность субъективным измерением и корреляция с темпоральными измерениями бытия, а также соотношение с геокономом – геоэкономической конструкцией современного мира.

Ключевые слова: экономическое пространство, социальное пространство, топос, цивилизация, геокон, социальное время.

Summary. Article describes the problem of economic space as a determinant of objective processes and phenomena that take place in actual reality. Its determination by subjective dimensions and correlation with the temporal aspects of being as well as with geo-economical construction of modern world is shown.

Keywords: economical space, social space, topos, civilization, geo-economics, social time.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Маковоз О.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 347.73

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УКРАЇНІ

**Єрмоленко О.А., к.е.н., доцент,
Лисьонкова Н.М., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)**

Стаття присвячена організаційним основам протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Розглядаються проблеми забезпечення законності у сфері фінансової діяльності держави та запобігання використанню послуг кредитно-банківського сектора в злочинних цілях.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, Держфінмоніторинг України, FATF, боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Легалізовані доходи є однією з головних фінансових основ корупції, організованої злочинності і тероризму в сучасному світі. Поняття «легалізації», або «відмивання» злочинних доходів має на увазі, що здобуті незаконним шляхом грошові кошти впроваджуються у відкритий економічний оборот, насамперед шляхом проведення їх через рахунки кредитно-банківських установ. За допомогою очищених таким чином коштів набувається рухоме і нерухоме майно, скуповуються валюта та цінні папери, укладаються різного роду фінансові угоди, тощо. В результаті чого відбувається інтеграція злочинно нажитих статків у суспільну систему.

Мета цього процесу зводиться до маскування самого факту існування, незаконного походження або використання нелегальних доходів. В результаті чого прибуток, отриманий даним чином, повертається до свого власника в іншому, трансформованому вигляді, мета якого приховати як джерела, так і осіб, які користуються цими благами.

Безумовно, легалізація займає надзвичайно важливе місце в кримінальному економічному циклі, пов'язуючи воедино генерування злочинного доходу з його споживанням, інвестуванням і інфільтрацією в легальний бізнес, благодійність, освіта, спорт та інші сфери суспільного життя. При цьому легалізація злочинних капіталів не тільки спотворює нормальне соціально-економічний

розвиток суспільства, а й підриває його політичну стабільність. Останнє пов'язано з тим, що потреба у здійсненні та постійному відновленні тінювих грошових відносин найчастіше ініціює зрощення злочинних угруповань з офіційними структурами - на шкоду інтересам більшості рядового населення.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми. Питання фінансового моніторингу розглядали у своїх працях такі науковці як: Василик О.Д., Воронова Л.К., Пахомова І.М., Савченко Л.А., Федосов В.М. та інші. [1-3, 6, 12].

Як показує історичний досвід, довгий час уряди більшості країн здійснювали боротьбу з легалізацією злочинних доходів в основному силами традиційних правоохоронних органів. Однак, як правило, їх територіальні підрозділи отримували інформацію про фінансові порушення у вигляді певної вибірки, що проводиться в ході оперативно-розшукової діяльності. Даний метод не дозволяв відстежити всі підозрілі фінансові операції та операції.

Метою статті є теоретичне обґрунтування фінансового моніторингу, який є невід'ємною складовою фінансового контролю в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серйозною проблемою забезпечення законності в галузі фінансів є створення такого контрольного механізму, який міг би поєднувати прагнення держави до прозорості бізнесу з цілком виправданим бажанням останнього зберегти комерційну та банківську таємницю, яка є гарантією його стабільності в умовах гострої ринкової конкуренції. У результаті багато країн з ринковою економікою почали розвивати структури, основним завданням яких стала закрита аналітична робота в області фінансової розвідки, або моніторингу фінансових потоків, а головною метою яких є протидія відмиванню «брудних» грошей і орієнтування правоохоронних органів на припинення злочинної економічної діяльності конкретних осіб. При цьому «фінансову розвідку» слід розглядати як інформаційну систему, здатну проводити широкий пошук, обробку і використання отриманих даних в інтересах загальної безпеки країни. Вона необхідна для комплексного аналізу всезростаючих грошових потоків, що особливо важливо при виявленні коштів, на які фінансується тероризм та інші види суспільно небезпечної діяльності.

У сформованій світовій практиці структури, уповноважені здійснювати вищевказані функції, тісно пов'язані з фінансовими інститутами держави. До найстарішим підрозділам такого роду, наприклад, відноситься секретна служба Міністерства фінансів США, створена в 1865 році основними завданнями якої, є запобігання підробки американських грошей, боргових зобов'язань, інших цінних документів, контроль за

активами держави, відстеження фінансових потоків [9]. А у 1970 році з метою зміцнення національної безпеки, недопущення і виявлення злочинної діяльності, і захисту фінансової системи США міжнародних фінансових систем від зловживання в умовах підвищення прозорості при казначействі США було створено «Бюро з боротьби з фінансовими злочинами» (FinCEN, Financial Crimes Enforcement Network)[7].

Аналогічні служби існують при фінансових відомствах Франції (La direction des douanes, Trakfin), Німеччини (Financial Intelligence Unit) і деяких інших країн.

Щодо України початком фінансової розвідки слід вважати прийняття в 2002 році закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» який став підтвердженням виконання наших міжнародних зобов'язань. Відповідно до нього кредитні організації, які здійснюють переказ грошових коштів, зобов'язані направляти відомості про операції з «брудними» грошима спеціально уповноваженому органу виконавчої влади[4].

На виконання закону було сформовано спеціально уповноважений орган - центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу

В 2004 році в Україні при Міністерстві фінансів була створена Державний комітет фінансового моніторингу України, який в 2010 році було реорганізовано у Державну службу фінансового моніторингу України, яка посідає центральне місце в системі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [11].

В даний час вичерпний перелік функцій міститься в основних завданнях якої є [5]:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також внесення пропозицій щодо її формування;

- збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму;

- створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Експерти Держфінмоніторингу України на постійній основі приймають участь та представляють інтереси України на Пленарних

засіданнях Комітету MONEYVAL, залучаються до типологічних досліджень та взаємних оцінок країн-членів Комітету. Також Держфінмоніторинг України приймає участь у заходах, організованих Групою з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF). З 2004 року Держфінмоніторинг представляє інтереси України (яка є країною-спостерігачем) у Євразійській групі з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму [8].

З 2004 року Держфінмоніторинг України є членом Егмонтської групи, яка на сьогодні поєднує фінансові розвідки 127 країн світу та забезпечує обмін інформацією, в розслідуванні щодо відмивання коштів і фінансування тероризму. Представники Держфінмоніторингу України постійно приймають активну участь у засіданнях Егмонтської групи.

Обов'язковою умовою ефективності і самої фінансової системи, і інститутів, що забезпечують її безпеку, виступає адекватна їх об'єктивним потребам нормативно-правова база. Проте аж до кінця 1990-х рр. в законодавстві були лише окремі положення, що містили юридичну оцінку діяльності з відмивання злочинних доходів. При цьому механізм протидії легалізації на практиці не був чітко регламентований, а законодавство залишалося не до кінця уніфікованим.

Великий вплив на формування законодавчої бази, необхідної для розвитку системи протидії легалізації злочинних доходів в Україні, зробило світове співтовариство і його спеціалізовані організації.

Активізація міжнародного співробітництва в цій сфері пов'язана, насамперед, з роботою Спеціальної фінансової комісії з проблем відмивання грошей (Financial Action Task Force of Money Laundering, FATF). FATF - міжурядова організація, створена в 1989 р. за ініціативою керівників країн G7. Є основним міжнародним інститутом, що займаються розробкою і впровадженням міжнародних стандартів у сфері ПД/ПФТ. Членами FATF є 34 країни й дві організації, спостерігачами - 20 організацій і дві країни [10].

Основні функції FATF пов'язані, по-перше, з аналізом результатів оперативних заходів щодо запобігання використанню банківської системи і фінансових установ у злочинних цілях, по-друге, з розробкою модельних законодавчих актів і превентивних методик, і по-третє, з підвищенням рівня координації спільних зусиль країн-учасниць у сфері протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

Найбільш важливим результатом діяльності FATF стала розробка особливих міжнародних стандартів, які використовуються для перевірки рівня готовності окремих країн до боротьби з фінансовими злочинами. Зазначені стандарти

об'єднані у дві групи - це «Сорок рекомендацій» з проблеми відмивання грошей (1990) і «Вісім спеціальних рекомендацій» з боротьби з фінансуванням тероризму (2001). По суті, схожої мети служить і прийнята в кінці 1999 р. конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму.

Починаючи з 2000 р. FATF стала використовувати організаційно-політичні важелі впливу на країни, недостатньо активно беруть участь в міжнародній боротьбі з легалізацією злочинних доходів. Основним інструментом такого впливу став щорічно складається цією організацією «чорний список» країн, не проводять цілеспрямованих заходів щодо запобігання відмивання злочинних капіталів [3].

Даний список є своєрідною рекомендацією світовому діловому співтовариству виявляти особливу обережність у відносинах з фізичними і юридичними особами вказаних в ньому держав і супроводжується застосуванням фінансових санкцій до останніх. В результаті багато з країн отримали «чорну мітку», почали активно реформувати національні правові системи в напрямі посилення боротьби з відмиванням грошей.

У зв'язку з тим, що вітчизняне законодавство у сфері боротьби з легалізацією злочинних доходів також істотно відставало від пропонованих міжнародним правом вимог Україна перебувала в "чорному списку" FATF в 2002-2004 рр. У лютому 2010 р. Україна потрапила в новий список FATF на моніторинг процесу боротьби з відмиванням грошей і протидії фінансуванню тероризму (сірий список), а щодо українських фінансових установ стали застосовуватися різні дискримінаційні заходи. В жовтні 2011 року FATF виключила Україну з списку на моніторинг процесу боротьби з відмиванням грошей і протидії фінансуванню тероризму (БОД/ПФТ). Вилучення України з "чорного списку" FATF є сигналом для світової фінансової системи, що Україна не несе ніяких фінансових ризиків.

Враховуючи, що зараз фінансова система в усьому світі і так перебуває у вкрай турбулентному стані, цей крок, який був зроблений Україною, є дуже важливим. У майбутньому FATF, як і будь-яка міжнародна організація планує розвивати і переглядати свої стандарти. Україні потрібно буде робити наступні кроки. Це крок у правильному напрямку, він має особливе значення для України особливо зараз, коли на фінансових ринках у світі неспокійна ситуація і Україна показала, що коли бере на себе зобов'язання, то ми вміємо їх ефективно виконувати.

Україна буде працювати з MONEYVAL, оскільки продовжує вирішувати весь спектр питань по БОД/ПФТ.

Зрештою, ця обставина підштовхнула до проведення заходів щодо вдосконалення

організаційно-правових форм фінансової розвідки, спрямованих на виключення можливості вільно розпоряджатися злочинно здобутими засобами.

Функції уповноваженого органу з боротьби з відмиванням грошових коштів, як уже говорилося вище, виконує Державна служба фінансового моніторингу України, співробітники якої узагальнюють і аналізують отриману в результаті первинного контролю інформацію. При наявності достатніх підстав, що свідчать про здійснення злочинної діяльності, відповідні матеріали направляються до правоохоронних органів для притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Висновки. Таким чином, на сьогоднішній день Україна володіє досить кодифікованим законодавством, в цілому відповідає міжнародним вимогам щодо протидії легалізації злочинних доходів, а також має відповідні внутрішньодержавні структури фінансової розвідки. Тому найбільш важливим завданням, на наш погляд, залишається підвищення ефективності взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з інститутами первинного моніторингу, насамперед банківськими і з правоохоронними органами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Бюджетний менеджмент [Текст] : підручник / заг. ред. В.М Федосова; - К. : КНЕУ, 2004. - 864 с.

2 Василик, О. Д. Державні фінанси України [Текст] : підруч. для студ. екон. спец. вищих навч. закл. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Центр навчальної літератури, 2003. - 606 с.

3 Воронова, Л. К. Фінансове право України [Текст]: підруч. / Л. К. Воронова. - К.: Прецедент; Моя книга, 2006. - 448 с.

4 Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» : від 28.11.2002 р., № 249-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/249-iv>

5 Положення про державну службу фінансового моніторингу України, яке затверджено указом президента України від 13 квітня 2011 року N 466/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=466%2F2011>

6 Савченко, Л. А. Правові основи фінансового контролю [Текст] : навч. посіб. / Л. А. Савченко. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 504 с.

7 Сайт Бюро по боротьбі з фінансовими злочинами США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fincen.gov>

8 Сайт Державної служби фінансового моніторингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>

9 Сайт секретної служби США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.secretservice.gov>

10 Сайт Спеціальної фінансової комісії з проблем відмивання грошей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org>

11 Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 № 1085 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>

12 Финансовое право: учеб. / под ред. Пахомова И. Н. - Х. : ООО «Одиссей», 2007. - 328 с.

Аннотація. Стаття посвячена організаційним основам протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Розглядаються проблеми забезпечення законності в сфері фінансової діяльності держави і запобігання використанню послуг кредитно-банківського сектора в злочинних цілях.

Ключевые слова: фінансовий моніторинг, Держфінмоніторинг України, FATF, боротьба з отриманням грошей і фінансуванням тероризму.

Summary. The article is sanctified to organizational bases of counteraction of legalization of the profits got a criminal way, and financing of terrorism. The problems of providing of legality are examined in the field of financial activity of the state and prevention of the use of services of credit-bank sector in criminal aims.

Keywords: financial monitoring, Derzhfinmonitoring of Ukraine, FATF, fight against money laundering and financing of terrorism.

*Рецензент к.е.н., професор УкрДАЗТ Борович О.Д.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.*